

SAKSFRAMLEGG

Høringsinnspill til Detaljplan for miljø og landskap for bygging av nye dammer ved Kalhovd, Strengen og Grotte

Utvalgssak Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Samfunn- og miljøutvalget	4/26	28.01.2026

Kommunedirektørens forslag til vedtak:

Kommunedirektøren ber om SMUs tilslutning til at saksframlegget oversendes NVE som Tinn kommunes uttalelse til omsøkt detaljplan for miljø og landskap for bygging av nye dammer ved Kalhovd, Strengen og Grotte.

PS 4/2026

Høringsinnspill til Detaljplan for miljø og landskap for bygging av nye dammer ved Kalhovd, Strengen og Grotte

Vedtak i Samfunn- og miljøutvalget - 28.01.2026:

Samfunns- og miljøutvalget gir sin tilslutning til at saksframlegget oversendes NVE som Tinn kommunes uttalelse til omsøkt detaljplan for miljø og landskap for bygging av nye dammer ved Kalhovd, Strengen og Grotte, og presiserer at betongblandeverk ved Trolltjønnbekken bør unngås og at blandeverk lokaliseres annet sted, f.eks. ved Torpetippen der det allerede er gjort et stort inngrep. Utvalget vil også uttrykke bekymring for avrenning fra blandeverket til Kilsfjorden.

Behandling i Samfunn- og miljøutvalget - 28.01.2026 :

Hege Sørstrand Bu orienterte i saken.

Samfunn- og miljøutvalget ønsker en befaring i området i løpet av våren.

Utvalgsleder foreslår nytt forslag til vedtak:

Samfunns- og miljøutvalget gir sin tilslutning til at saksframlegget oversendes NVE som Tinn kommunes uttalelse til omsøkt detaljplan for miljø og landskap for bygging av nye dammer ved Kalhovd, Strengen og Grotte, og presiserer at betongblandeverk ved Trolltjønnbekken bør unngås og at blandeverk lokaliseres annet sted, f.eks. ved Torpetippen der det allerede er gjort et stort inngrep. Utvalget vil også uttrykke bekymring for avrenning fra blandeverket til Kilsfjorden.

Kommunedirektørens forslag til vedtak ble satt opp mot forsalg til vedtak fremmet av utvalgsleder:

Nytt forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt.

Sammendrag

Kommunedirektøren mener at detaljplanen i sin nåværende form er mangelfull på viktige punkter og ikke gir et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for vedtak og gjennomføring. Kommunen er spesielt bekymret for konsekvensene av foreslått lokalisering av nytt blandeverk ved Trolltjønnbekken og detaljplanens samlede påvirkning på den sårbare villreinstammen i Hardangervidda villreinområde.

Endret arealbruk for opparbeidelse av betongblandeverket innenfor et sammenhengende og lite berørt naturområde ved Trolltjønnbekken stiller krav om konsekvensutredninger som ikke er ivarettatt i detaljplanen, inkludert helhetlige vurderinger av samlet påvirkning. Kommunen anbefaler også at lokaliseringen av blandeverket utredes med flere alternativer. Overordnede vurderinger knyttet til villreinen er etter kommunens syn for dårlig utredet og begrunnet, bla ved at barriereeffekter undervurderes og det ikke tas nødvendig hensyn til sårbare perioder for kalving, vinterbeite og jakt.

Kommunen ser også behov for nærmere avklaringer knyttet til gjennomføring av anleggsperioden og etterbruk av anlegg og infrastruktur, spesielt ift friluftsliv, ferdsel og anleggsveier og vannmiljøregelverket. Vi mener også at det er en noe utilstrekkelig samordning med pågående vilkårsrevisjon for Mår- og Gjøystvassdraget.

Basert på dette anbefaler kommunen at NVE vurderer disse forholdene:

- Nye anleggsområder i LNF-områder vurderes strengt opp mot kommuneplanens føringer og krav til dispensasjon.
- Detaljplanen revideres og suppleres med helhetlige konsekvensvurderinger av villrein, landskap, naturmangfold – naturtyper og arter, friluftsliv, kulturminner, vannmiljø mm.
- Etablering av blandeverk ved Trolltjønnbekken tas ut av planen eller utredes på nytt med alternative lokaliseringer og nødvendige konsekvensutredninger.
- Anleggsarbeid i sårbare perioder for villrein underlegges klare og forpliktende tidsrestriksjoner.
- Planen samordnes bedre med innsendte krav om vilkårsrevisjon, herunder mål om redusert barriereeffekt, bedre vannmiljø og regulert ferdsel.

Ved skrivefristen for saksframlegget mottok kommunen Tilleggsnotat til detaljplan for miljø og landskap for de nye dammene Kalhovd, Strengen 1, 2 og 3 og Grotte. Her opplyses det om behov for å øke omfanget av vinterarbeid ift hva som er redegjort for i detaljplanen, noe som bla innebærer å brøyte Kalhovdvegen fra Steinsbøle til Grotte gjennom vinteren. Dette kan medføre økt forstyrrelse for villrein, særlig i perioder hvor dyrene er mest sårbare og bruker området mer enn resten av året.

Kommunen har ikke tid til å kommentere opplysningene i tilleggsnotatet, utover å påpeke at vi ser forslaget om økt vinterarbeid som bekymringsfullt og at dette ytterligere forsterker innholdet i våre innspill og betydningen av at de blir ivarettatt.

Saksopplysninger

Detaljplan

Dagens kraftverksdammer ved Kalhovd, Strengen og Grotte tilfredsstiller ikke krav i damsikkerhetsforskriften og må erstattes. Dammene inngår i gjeldende konsesjon vedtatt 22.05.1998. NVE er tilsynsmyndighet for vannkraftanlegg og skal godkjenne detaljplan for miljø og landskap før arbeidene kan ta til.

Statkraft Energi AS søker på vegne av Øst-Telemarkens Brukseierforening (ØTB) om godkjenning fra Norges Vassdrags- og Energiverk (NVE) for detaljplan miljø og landskap som viser de ulike anleggsområdene og hvilke permanente og midlertidige inngrep prosjektet vil medføre. Detaljplanen angir arealbruk og terrengtilpasning ved gjennomføring og beskriver hvordan midlertidig brukte arealer skal istandsettes.

NVE har lagt planene ut til offentlig ettersyn fordi tiltaket medfører betydelige og nye terrenginngrep som ikke har vært behandlet i konsesjonsprosessen, samt fordi dette er et eldre vassdragsanlegg med konsesjon som skal nedlegges/ombygges/utvides. Frist for å sende inn en uttalelse til detaljplanen er 6. februar 2026. NVE ber om høringsuttalelser på arealbruk, utførelse og avbøtende tiltak som er beskrevet i detaljplanen. Lokale forhold og ny kunnskap om naturmiljøet opplyses å være relevant.

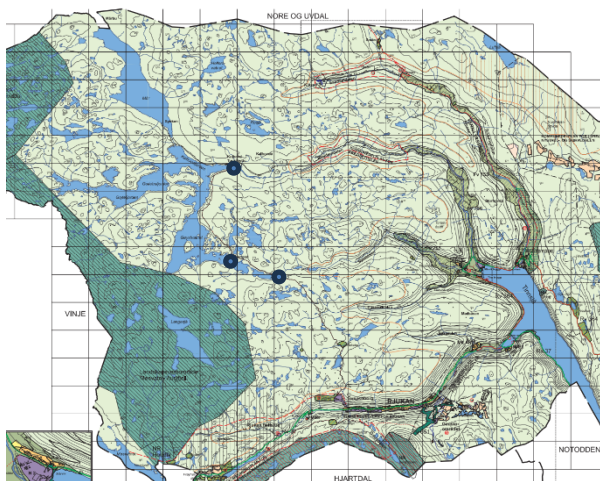
Forholdet til plan og bygningsloven:

Vassdragsanlegg med konsesjon etter vassdragslovgivningen er med hjemmel i forskrift om byggesak § 4.3 unntatt fra byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven. Dette innebærer imidlertid ikke at slike tiltak er unntatt fra kommunal planavklaring. Tiltakene skal fortsatt avklares i forhold til kommuneplanens arealdel og eventuelle gjeldende reguleringsplaner. Kommunen har dermed en sentral rolle i å vurdere arealbruk, landskap, friluftsliv og andre lokale hensyn innenfor sitt ansvarsområde. For tiltak som har konsesjon etter vannressursloven, vassdragsreguleringsloven eller energiloven er det fastslått at vilkåret for å gi dispensasjon fra arealplaner vil være til stede (ref. lovkommentar til plandelen av plan- og bygningsloven, rev. utg. 2022)

Av overnevnte følger at «Detaljplan for miljø og landskap – Dammer Kalhovd, Strengen og Grotte» skal avklares i forhold til bestemmelser i kommuneplanens arealdel og eventuelle reguleringsplaner. Statkraft vil søke kommunen om dispensasjon etter at NVE har godkjent detaljplanen. For at kommunen skal legge til grunn at det er gitt tillatelse etter vassdragslovgivningen ved dispensasjonsbehandling, forutsettes det at tiltak er utredet og avklart godt nok ved NVEs behandling av detaljplan.

Gjeldende arealplaner:

Alle tiltaksområdene som inngår i detaljplanen er i kommuneplanens arealdel avsatt til Landbruk–Natur–Friluftsliv (LNF-områder). Detaljplanen berører ingen regulerte områder. Den planlagte arealbruken avviker fra godkjent arealformål. Ny arealbruk krever således dispensasjon fra kommuneplanens arealdel som skal behandles av Tinn kommune.

*Figur: Til venstre: Utsnitt av kommuneplanens arealdel med de tre dammene markert
Til høyre: Hardangervidda villreinområde avgrenst med sort strek*

Bestemmelser til kommuneplanens arealdel

I innledende formålskapittel til arealdelen «1 Mål, prioriteringer og beskrivelse av planen» presiseres det at Tinn kommune har et stort forvaltningsansvar med hensyn på de naturverdier som ligger i kommunen. Det legger sterke føringer for utnyttelsen av utmarksressursene at store deler av kommunen er leveområder for villrein og andre verneområder. Natur og kulturverdier sikres for ettertiden, utvikling skal skje på en kvalitetsmessig bevisst måte og inngrep skal i størst mulig grad samles i egnede områder.

Villreinens leveområde og andre verneplaner

Forvaltningen av villreinen er organisert i 24 villreinområder som villreinen ikke flytter seg mellom. Ti av disse er definert som nasjonale villreinområder, der Hardangervidda villreinområde er det største. Hardangervidda villreinområde ble i 2022 klassifisert til dårlig kvalitet (rød) etter kvalitetsnorm for villrein. Klassifiseringen er lagt til grunn i Meld. St. 18 (2023–2024) – Ein forbetra tilstand for villrein.

Gjennom Regional plan for Hardangervidda 2019-2035 har Tinn kommune forpliktet seg til å ta spesielt hensyn til villreinen generelt og villreinens trekkruiter spesielt. Tiltaksplan for villrein på Hardangervidda er følger opp av stortingsmelding og kvalitetsnormen. Tiltaksplanen var på høring gjennom 2025 og gir klart uttrykk for at det fremover er nasjonal politikk å ta større hensyn til villrein i alle prosjekter knytta til vannkraft.

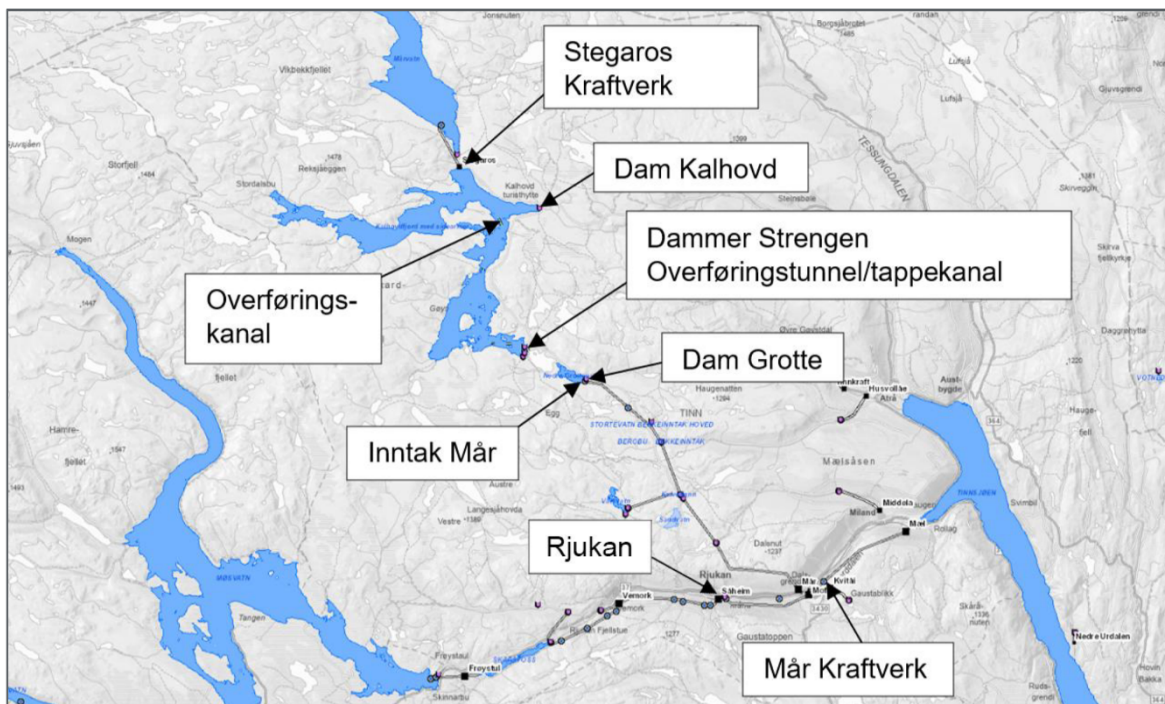
Vurdering:

1. Dispensasjon fra arealformålet LNF i kommuneplanens arealdel

Endringer i vedtatt arealbruk skal vurderes strengt opp mot planens formål, særlig i lys av bestemmelsenes innhold og at området ligger innenfor villreinområde og randsonen til Hardangervidda nasjonalpark. Krav om bevaring og sikring av naturverdier og -kvaliteter ved å ta vare på store, sammenhengende naturområder og samle inngrep i egnede områder kan åpne opp for å differensiere arealbruksvurderinger mellom tiltak som viderefører etablert arealbruk og avvikende, ny arealbruk som griper inn i lite berørte naturområder og landskap preget av få tekniske inngrep.

Eksisterende damsteder og tilhørende infrastruktur:

Kalhovd, Strengen og Grotte dammer er en del av Mår kraftverk og demmer opp magasinene Kalhovd-Gøyst-Strengen og Nedre Grottetjønn. Byggingen av Mår kraftverk startet opp i 1941 og alle anleggene sto ferdig i 1948. Alle damstedene har tilkomst via Kalhovdvegen som er åpen for alminnelig ferdsel fram til Gvepseborg, men som ikke brøytes på vinterstid. Nær dam Grotte er et større område tatt i bruk som tippområde for uttak av stein og knusing av masser, og nær dam Strengen er det etablert et hovedriggområde med bolig- og kontorbrakker.

Figur: Vassdragsanlegget tilknyttet Mår kraftverk

Kommunen vurderer at detaljplanene for å erstatte de tre platedamanleggene Kalhovd, Strengen og Grotte med nye gravitasjonsdammer er godt og grundig redegjort for i detaljplanen. I dette arbeidet er det vist til gjennomført en konseptstudie hvor det har blitt vurdert flere alternativer for rehabilitering og nybygg av dammene, basert på blant annet tekniske planer for dammene, konsekvensutredninger og befaringer av området. Bl.a. er det gjort naturtypekartlegginger og det er forsøkt å begrense arealbruken til de områdene som er mest berørt fra før av. Flere steder innebærer planlagte tiltak forbedringer av eksisterende situasjon, f.eks. gjennom tilbakeføring av veistrekninger til revegeterte naturområder, fjerning av høyspentlinjer og styrking av tidligere trekkveier for villrein. For områder der det er tatt i bruk uberørt terreng eller områder med kartlagt naturtype har det vært fokus på god massehåndtering og istandsetting slik at så mye som mulig av de midlertidige arealene kan tilbakeføres gjennom naturlig revegetering.

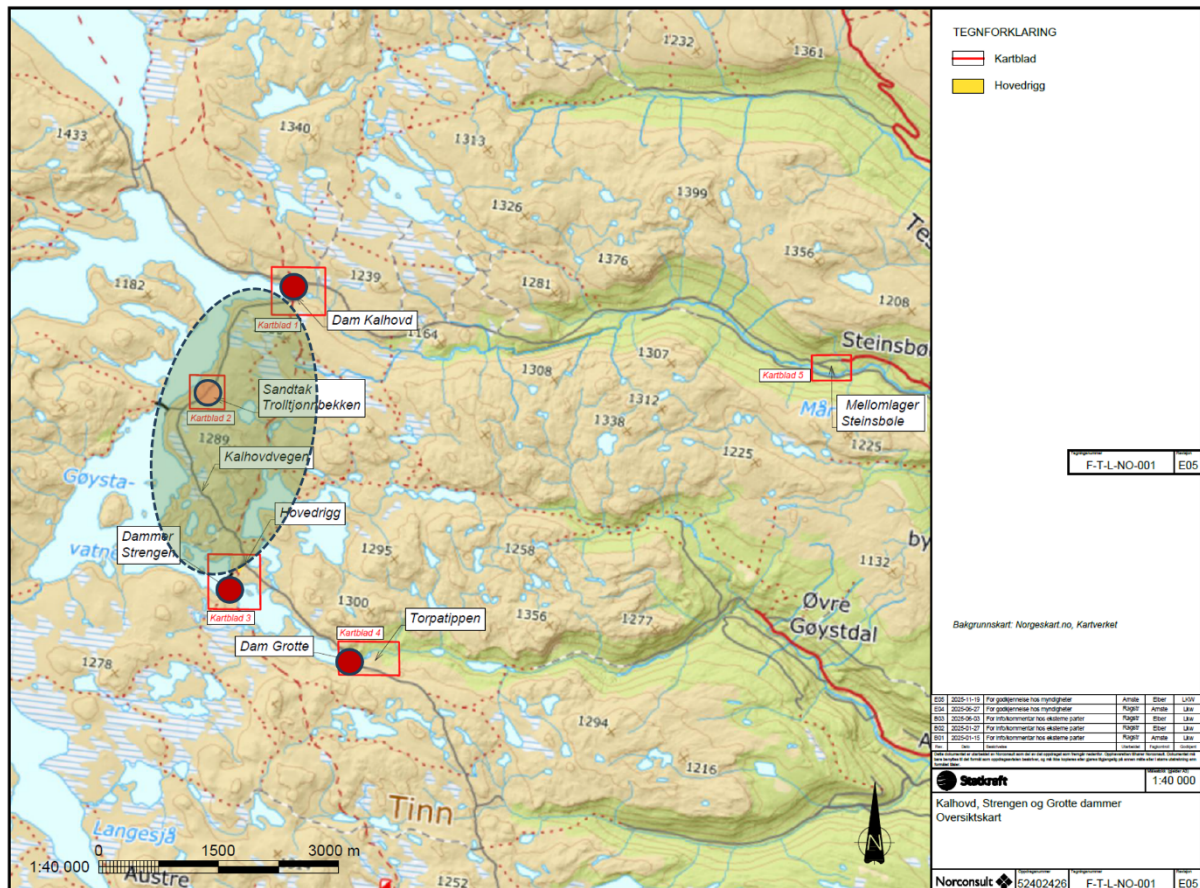
I løpet av prosjekteringsprosessen har kommunen vært invitert med på flere befaringer som har vært preget av bred, tverrfaglig deltagelse, grundige diskusjoner og vilje til å bruke mulighetsrommet for å finne fram til gode, helhetlige løsninger som ivaretar både damanleggene og naturen, herunder naturmangfold, landskapsvirkninger, villrein, mm.

Kommunen vurderer at dokumentasjon av prosjekteringsgrunnlag og gjennomførte utredninger vedrørende riving av eksisterende dammer og oppføring av nye erstatnings-

dammer med tilhørende infrastruktur og andre omkringliggende inngrepsområder gir et tilstrekkelig godt beslutningsgrunnlag for å kunne innvilge dispensasjon fra kommuneplanens arealdel. Kommunen har ingen øvrige merknader til ny arealbruk og utforming av kraftverksdammene, inkludert midlertidige rigg- og mellomlagingsområder i tilknytning til dammen og planer for tilbakeføring av tiliggende naturområder.

Nye inngrepsområder – blandeverk ved Trolltjønnbekken:

Planlagt nytt betongblandeverk ved Trolltjønnbekken er det eneste tiltaksområdet i detaljplanen som ligger innenfor et helhetlig naturområde som i dag er uten store naturinngrep. Dette er også det eneste området der ny arealbruk innebærer en vesentlig endring av arealbruken.

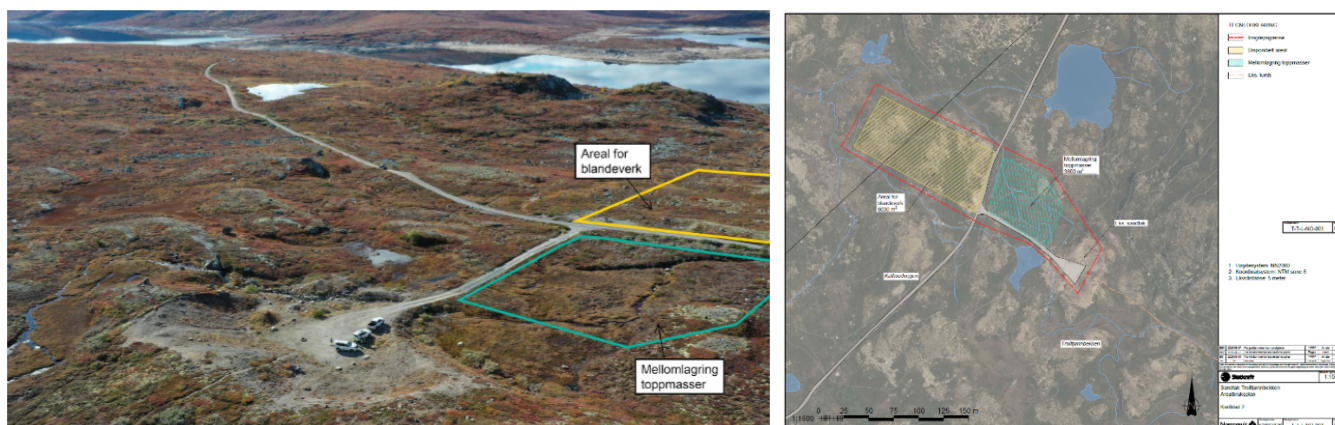
Figur: Blandeverket (oransje sirkel) planlegges anlagt innenfor et stort sammenhengende naturområde (stiplet grønt område) uten store terrenginngrep og med betydelig avstand til dammene (rød sirkel) og andre etablerte tiltaksområder

Blandeverkets plassering i betydelig avstand fra damstedene og andre eksisterende inngrepsområder stiller strenge krav til en søknad om dispensasjon fra arealformålet i kommuneplanen. Behovet for dokumentasjon og konsekvensutredninger styrkes av at tiltaket er av betydelig størrelse, innebærer store naturinngrep, ligger eksponert til og potensielt har store og vidtrekkende konsekvenser for omgivelsene. Ut fra samlede natur, miljø- og landskapshensyn anser kommunen det viktig at detaljplanen redegjør godt for alle forhold knyttet til blandeverket, inkludert lokaliseringsvalg og konsekvensutredning av alle temaer som kan forventes bli berørt. Slik detaljplanen foreligger er dette ikke ivare tatt.

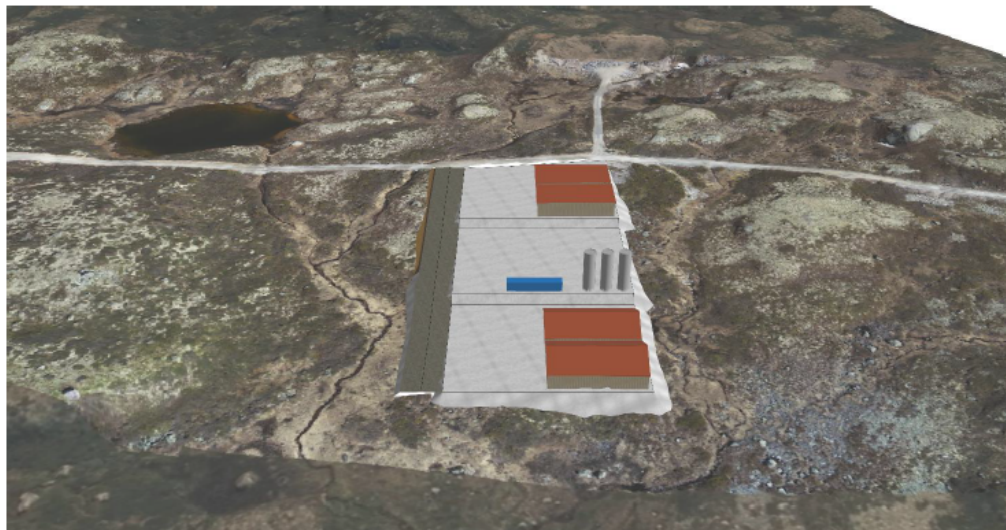
- **Manglende redegjørelse for tiltaket**

Blandeverket med tilleggsfunksjoner er svært sparsomt redegjort for i detaljplanen som begrenser seg til å gi følgende opplysninger:

- Det skal settes opp et mobilt blandeverk for lokal produksjon av betong i damprosjektene. Blandeverket vil kreve et relativt stort areal som også inkluderer areal for mellomlagring av tilslag. Det er planlagt å benytte midlertidig borebrønn for vanntilførsel til blandeverket.
- Blandeverket er på situasjonsplan vist å dekke et areal på 8 daa. I tillegg skal 4 daa på oversiden av veien skal brukes for mellomlagring av toppmasser.
- Illustrasjon av blandeverket viser store terrenginngrep der det nåværende naturterrenget er omgjort til et stort, sammenhengende, planert område, som trapper seg ned mot Kilsfjorden i tre terrasserte delområder hvor det er oppført store byggverk og installasjoner.

Figur 3-44. Område ved gammelt sandtak der det vil etableres blandeverk i anleggsperioden. Omtrentlig arealbruk er antydnet på bildet.

Areal avsatt til nytt blandeverk ligger på vestsiden/ nedsiden av Kalhovdvegen, ned mot Kilsfjorden.

På oversiden av veien ligger restene av et tidligere grustak.

Figurer over: Blandeverket på 8 daa = 8000 m² ligger innenfor et sammenhengende naturområde uten vesentlige inngrep og dekker et areal større enn en internasjonal fotballbane (ca 7,1 daa)

Det foreligger ingen vurderinger av:

- Forholdet til andre tipp- og massedeponeringsområder
- Gjennomføring av anleggs- og driftsperioder
- Tiltakets omfang og varighet
- Tilbakestilling av naturområdet og ettervirkninger av inngrepet

Etter kommunens vurdering må tiltaket redegjøres langt bedre for. Detaljplanen bør også omfatte planer for opparbeidelse og drift av området, inkludert eventuell etterbruk, samt tilbakeføring og reetablering av naturområdet i et eksponert høyfjellsmiljø der revegetering tar svært lang tid.

- *Manglende lokaliserings- og alternativsvurderinger*

Lokaliseringen av blandeverket strider mot hovedformålene i kommuneplanens arealdel som er å ta vare på de store sammenhengende naturområdene og naturkvalitetene i kommunen og sikre dem for ettertiden, samtidig som inngrep samles i egnede områder.

Detaljplanen begrunner i liten grad lokaliseringen av blandeverket, bortsett fra å vise til tidligere terrenginngrep i form av et gammelt, avsluttet sandtak og at arealet ligger noe skjermet ift rødmerket tursti. Plasseringen på vestsiden/nedsiden av Kalhovd er valgt for å unngå de mest fuktige partiene i området. Detaljplanen redegjør ikke for alternative plasseringer av blandeverket.

Kommunen har vanskelig for å se det tidligere sandtakets betydning for lokaliseringen av blandeverket, da det tidligere terrenginngrepet ikke blir gjenbrukt for å redusere omfanget av nye naturinngrep, samtidig som virkningen av det nedlagte sandtaket i vesentlig grad er redusert som følge av at tiltaket er avsluttet og naturområdet i vesentlig grad er tilbakestillt. Selv om den foreslåtte blandeverkstomta ligger noe skjermet ift rødmerket tursti, er den eksponert til i forhold til Kalhovdvegen og det store, åpne landskapsrommet ned mot Kilsfjorden. I detaljplanen er det ikke gjort noen helhetlige vurderinger rundt synlighet og samlet påvirkning på omgivelsene.

Samlet sett ser ikke kommunen at lokaliseringen av tiltaket er begrunnet, konsekvensvurdert eller basert på en utredning av ulike alternativer. En vurdering som belyser kriterier for lokalisering med tilhørende konsekvensvurdering må etter kommunens syn inngå i detaljplanen.

- *Manglende konsekvensutredninger:*

Konsekvensene ved etablering av et blandeverk ved Trolltjønnbekken er i svært liten grad vurdert. Det eneste forholdet som trekkes fram er hensynet til bekestrenger og et ønske om å unngå de fuktigste områdene. Dette står i sterk kontrast til damstedene som er systematisk utredet og vurdert i forhold til mulige konsekvenser, herunder naturfare, klimatilpasning, naturmangfold inkludert verneområder og villrein, naturtyper og arter, fisk og akvatisk miljø, fremmede arter, kantvegetasjon, friluftsliv, trafikkavvikling, kulturminneloven, forurensningsloven, drikkevannsforskriften, motorferdselsloven og vegloven.

Kommunen mener at manglende konsekvensutredninger i forhold til etablering av et blandeverk ved Trolltjønnbekken innebærer at det den omsøkte detaljplanen ikke gir et godt nok beslutningsgrunnlag til at kommunen kan dispensere fra kommuneplanen.

Før Tinn kommune kan vurdere en søknad om dispensasjon fra gjeldende arealformål i må konsekvensene av tiltaket være tilstrekkelig utredet og vurdert. Kommunen forventer at det for blandeverket gjennomføres konsekvensutredninger av de samme

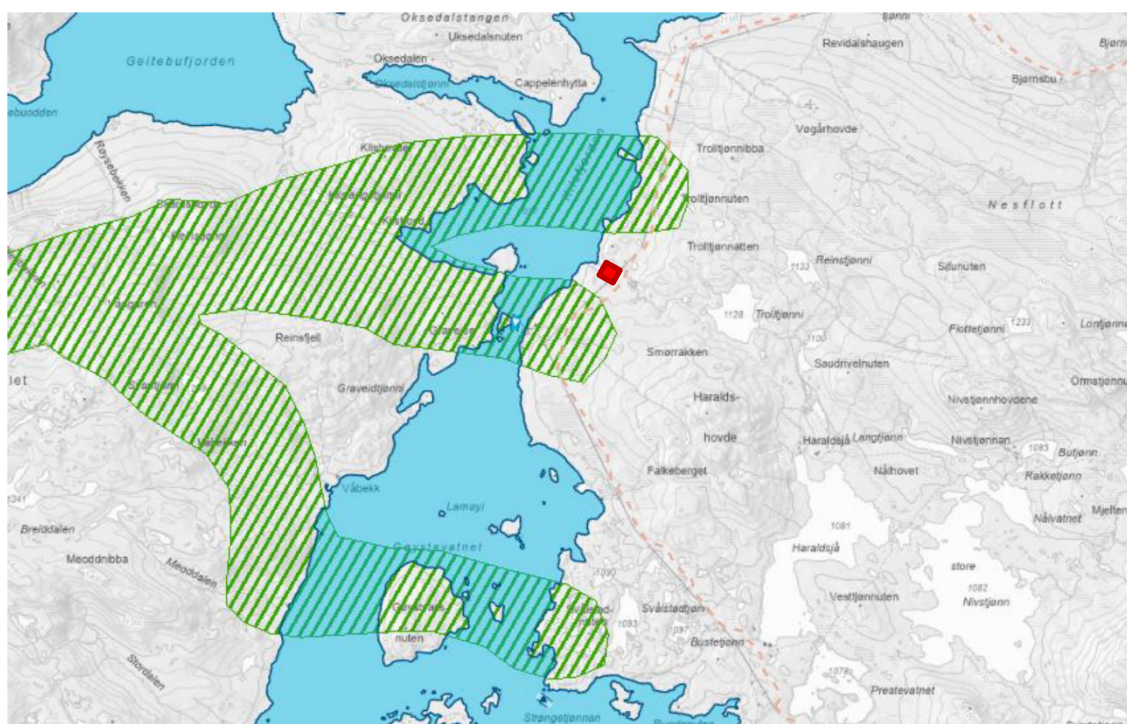
temaene som for damanleggene. Basert på foreslått plassering ser vi et spesielt stort behov for å kartlegge mulige konsekvenser for villrein, landskap, friluftsliv, naturtyper (etter NiN-metoden) og kulturminner. I punktene under har vi påpekt forhold som kommunen mener er vesentlige å vurdere i en konsekvensutredning:

- **Villrein:**

Trekkveier:

Tinn kommune merker seg at det planlagte blandeverket er lokalisert i nærheten av dokumentert historiske trekkveier for villrein over Graveidet og Kilsfjorden. Dette er områder som er vurdert som:

- et tidligere sentralt og mye brukt trekkpunkt for villrein
- et område der reguleringsmagasinene allerede har påført betydelig barriereeffekt
- et fokusområde der det i dag vurderes restaurering av funksjonell trekkmulighet

Figur: Registrerte trekkområder over Kalhovdmagasinet, der spesielt det midtre trekket over Graveidet er dokumentert som et historisk viktig krysningspunkt for rein. Planlagt plassering av nytt blandeverk er markert med rød firkant. Kartillustrasjon: naturbase.no

Forsterket barriereeffekt og økt forstyrrelse

Planlagt blandeverk vil medføre kontinuerlig aktivitet over lang tid, støy fra produksjon, maskiner og transport, økt anleggstrafikk og menneskelig tilstedeværelse. I et område som allerede er identifisert som særlig sårbart for villrein vil dette:

- redusere sannsynligheten for at villrein benytter området
- bidra til ytterligere funksjonell fragmentering,
- påvirke villreinen i lang tid utover selv anleggs- og driftsperioden
- svekke muligheten for framtidig reetablering av trekk over Graveidet

Kommunen vil understreke at fravær av villrein i dag ikke kan brukes som argument for lav verdi, da redusert bruk nettopp er et resultat av tidligere inngrep. Etablering av

blandeverk på den foreslåtte lokaliseringen vil låse situasjonen ytterligere, og være direkte i strid med målsettingen om å forbedre villreinens arealbruk på Hardangervidda.

Etter kommunens vurdering er blandeverket lokalisert i et særlig sårbart område for villrein. I en situasjon der reguleringsmagasinene allerede utgjør en lang, sammenhengende barriere for villreinens arealbruk, vil etablering av et nytt, arealkrevende og aktivitetstungt anlegg forsterke barriereeffekten ytterligere, og bidra til å lukke et område som allerede er sterkt belastet.

Kommunen mener at lokaliseringen av blandeverket er svært problematisk av hensyn til villrein, og at lokaliseringen ikke kan vurderes isolert fra den samlede påvirkningen på trekkruiter og arealsammenhenger. En faglig sterk og grundig konsekvensutredning av blandeverkets konsekvenser for villreinen må ligge til grunn for videre vurderinger av det planlagte tiltaket.

- Landskap og friluftsliv:

Tiltaksområdet for blandeverket ligger eksponert til i et høytliggende fjellområde, innenfor et stort, åpent landskapsrom som skråner ned mot vannet, preget av lange siktlinjer og i hovedsak uberørt natur. Området har høy verdi både landskapsmessig og for friluftsliv. Det brukes aktivt gjennom hele året til ferdsel, jakt, fiske og natur-opplevelser med Kalhovd som et viktig utgangspunkt. Terskelen for nye tekniske inngrep i denne typen naturområder må etter kommunens vurdering være høy.

De store landskaps- og friluftslivsinteressene i tiltaksområdet ved Trolltjønnbekken vurderes ikke å være tilstrekkelig belyst i detaljplanen. Tinn kommune mener at et blandeverk på 8000 m² representerer et vesentlig nytt inngrep i et naturområde som i dag har begrenset menneskelig påvirkning og få tekniske inngrep. Konsekvensene av dette må redegjøres for, bla gjennom illustrasjoner av nær- og fjernvirkninger sett fra sentrale ferdselsårer, oppholdssteder langs magasinene og åpent høyfjellsterreng.

Etablering av blandeverk må også vurderes i forhold til støynivåer og tidspunkter for støyende virksomhet, økt anleggstrafikk på Kalhovdvegen som er en viktig ferdselsåre for syklist, gående og bilbasert friluftsliv. Det må også tas høyde for at etablering av blandeverk kan gi reduserte opplevelseskvaliteter for brukere av området langt utenfor selve anleggsområdet.

- Naturtyper og arter

Naturtypekartlegging av anleggsområdene – unntatt blandeverket ved Trolltjønnbekken, ble utført sommeren 2022 og gjorde funn av både rødlistede arter, samt sårbare og sterkt truede naturtyper i flere av tiltaksområdene. Dette viser med stor tydelighet behovet for også å kartlegge det foreslåtte blandeverksarealet før det fattes beslutning om å avsette området til et anleggsområde med dertil hørende store konsekvenser for naturverdiene.

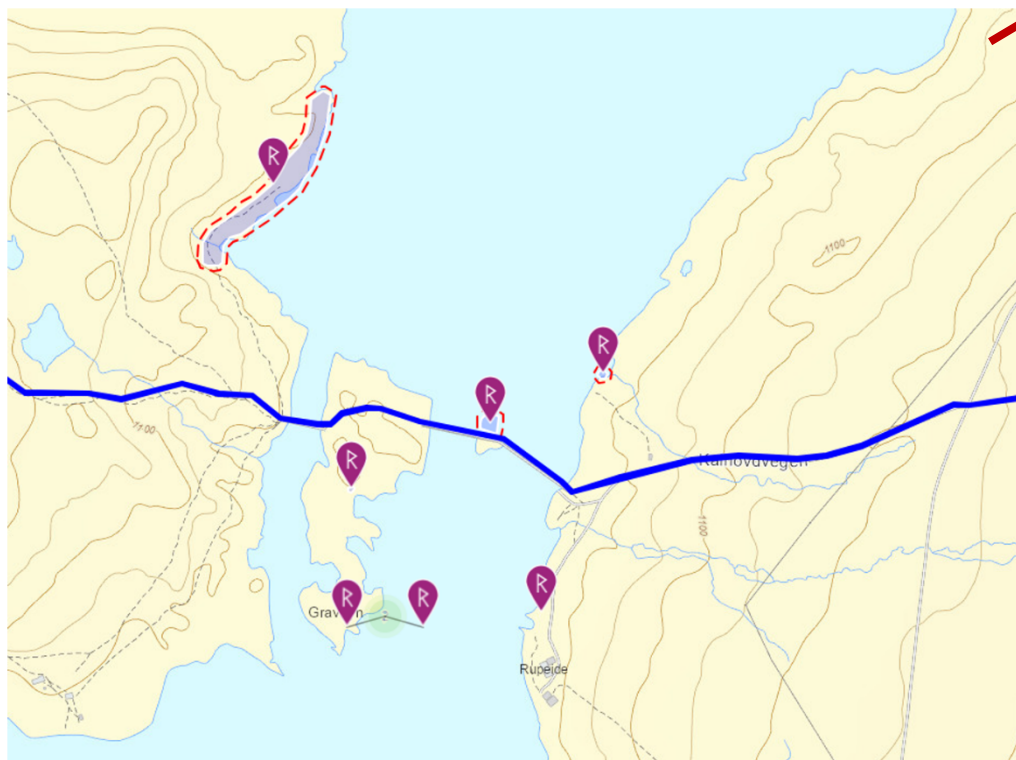
- Kulturminner:

Graveideområdet har høy tetthet av automatisk fredede kulturminner. Det er definert som et kulturmiljø med mange og sammensatte funn og inngår i et større sammenhengende kulturhistorisk landskap av nasjonal verdi. Det går også en oldtidsvei gjennom området som har fungert som ferdselsåre over vidda gjennom historisk tid. Foreslått blandeverk ved Trolltjønnbekken vil innebære omfattende

terrenginngrep, anleggsaktivitet og økt tilgjengelighet i et område som ligger i kort avstand fra Graveide kulturmiljø. Etablering av et blandeverk her kan medføre risiko for skade på hittil ukjente kulturminner, samt forringelse av kulturmiljøets helhet og opplevelsesverdi.

Etablering av blandeverk ved Trolltjønnbekken kan forventes å utløse behov for kulturminneundersøkelser og arkeologiske registreringer. Etter kommunens syn må kulturminnehensyn integreres i detaljplanen slik at samlet belastning på kulturminner og kulturmiljø inngår som en del av beslutningsgrunnlaget.

Foreslått blandeverk
Ca 400 m unna

Figur: Kartutsnitt fra Kulturminnesøk som viser registrerte kulturminner ved Graveide inkludert deler av oldtidsveien gjennom området (fra kulturminnesok.no) Tiltaksområdet for nytt blandeverk ligger ca 400 meter nordøst for kartutsnittet.

Konklusjon:

Ut fra en helhetsvurdering mener kommunen at et blandeverk ved Trolltjønnbekken er uheldig lokalisert innenfor et sårbart og historisk viktig villreinområde der det vil forsterke eksisterende barriereeffekter for villreinen og ha stor negativ påvirkning på landskap og friluftsliv. Samlede konsekvenser for området må avklares gjennom konsekvensutredninger som inkluderer registreringer av naturmangfold, naturtyper, arter, kulturminner, mm.

Kommunen anbefaler derfor at:

- tiltaket ikke gjennomføres slik det nå er foreslått
- lokaliseringen av blandeverket revurderes
- alternativ lokalisering utredes

2. Overordnede hensyn som må ivaretas i detaljplanen

2.1 Villrein

Reguleringsmagasinene for Mår og Gjøyst har en samlet lengde på om lag 33 km og danner en lang, sammenhengende barriere mellom sentrale deler av Hardangervidda og arealene øst for magasinene. Influensområdet for denne barriereeffekten omfatter opptil 1000 km² av villreinens leveområder. Reguleringsmagasinene for Mår og Gjøyst med tilhørende anleggsveier og teknisk infrastruktur ansees å ha stor negativ påvirkning for Hardangerviddas villrein. Med dette ligger det et spesielt ansvar på tiltakshaver for å ivareta hensynet til villreinen på Hardangervidda. Kommunen ber om at NVE sikrer at villreinhensyn innarbeides i planen:

- Blandeverk ved Trolltjønnbekken vurderes flyttet
- Hensyn til kalvingstrekk blir sikret, for eksempel ved redusert drift
- Tilgang på vinterbeiter øst for anleggsområdet ivaretas
- Hensyn til dyr og jegere under jakta 20.08-30.09

- Mangelfull utredning av villrein

Tinn kommune mener at planen ikke tilstrekkelig redegjør for det faglige kunnskapsgrunnlaget for ivaretagelse av villreinhensyn. Konsekvensene for villrein synes undervurdert og vurderinger i forhold til kvalitetsnormen er ikke synliggjort. Det mangler en drøfting av hva rød status/dårlig tilstand innebærer for terskelen for nye tiltak og samlet belastning på villreinen er ikke tilstrekkelig vurdert.

Kvalitetsnormen er et forvaltningsrelevant styringsverktøy som ikke er tilstrekkelig ivaretatt i planen. I områder med dårlig kvalitet forventes det at:

- nye inngrep vurderes særlig strengt
- tiltak vurderes opp mot om de bidrar til ytterligere tap av funksjonelle leveområder,
- avbøtende tiltak dokumenterer reell reduksjon i belastning.

Redusert bruk av et område kan ikke brukes som argument for lav verdi. Forskning viser at manglende bruk ofte er et resultat av tidligere forstyrrelser og tap av funksjonalitet. I et rødklassifisert villreinområde kan selv midlertidige inngrep få langvarige konsekvenser.

Detaljplanen mangler tilstrekkelig vurdering av:

- anleggsarbeidenes varighet og påvirkning
- økt ferdsel og aktivitet
- risiko for varige endringer i reinens arealbruk
- sammenheng med eksisterende reguleringer og kraftanlegg

- Kalvingstrekk og kalvingsperiode

Villreinen på Hardangervidda gjennomfører et årlig kalvingstrekk til kalvingsområder i Telemark, sør for Kvennadalen, mellom Møsvatn og Songa. Dette trekket foregår normalt i perioden ca. 15. april til 15. mai. Videre regnes hele mai som villreinens kalvingsperiode. I denne perioden er villreinen særlig sårbar for forstyrrelser. Økt

aktivitet, støy og ferdsel kan føre til avbrutt eller forsinket trekk, økt energiforbruk i en kritisk fase og redusert kalveoverlevelse.

Planen mangler en eksplisitt vurdering av hvordan tiltaket kan påvirke kalvingstrekk og kalving. I et villreinområde med dokumentert dårlig tilstand er dette en vesentlig mangel.

- **Tilgang til viktige beiteområder på Østvidda**

Områdene øst for Kalhovdmagasinet på Hardangervidda utgjør et funksjonelt nøkkelområde for villreinens arealbruk, særlig som vinter- og tidlig vårbeite der det utgjør mellom 6-10% av villreinens beiteområder. Villreinens bruk av disse områdene forutsetter store, sammenhengende arealer med lav grad av forstyrrelse. Erfaringer viser at anleggsarbeid og tekniske inngrep ofte ikke reduserer beitearealet direkte, men at støy, ferdsel, lys og anleggstrafikk begrenser den funksjonelle tilgjengeligheten til beitene. I vinterperioden, når villreinens handlingsrom er begrenset og energireservene lave, kan slike forstyrrelser føre til at ellers viktige og intakte vinterbeiter øst for anleggsområdet og øst for reguleringsmagasinet blir utilgjengelige.

For å sikre villreinens tilgang til disse østlige beiteområdene og unngå ytterligere fragmentering av arealbruken, må planlagte anleggsarbeider ved Kalhovdmagasinet tilpasses villreinens behov gjennom klare tidsrestriksjoner og avbøtende tiltak, slik at dyra har reell tilgang til beiteområder på østvidda i perioden 01.12–15.04. Eventuelt vinterarbeid bør ut ifra villreinhensyn legges lengst mulig øst, dvs i Kalhovdområdet.

Figur: Villreinens beiteområder om vinteren (fra villrein.no)

- Hensyn til dyr og jegere under reinsjakta

Tinn kommune vil peke på at planlagte anleggsarbeider i området vil kunne påvirke villreinens arealbruk også i jaktperioden som normalt pågår fra 20. august til 30. september. Dette er en periode av stor betydning både for villreinens atferd, bestandsforvaltningen og friluftsliv og næringsinteresser knyttet til villreinjakta.

Villrein er svært følsom for forstyrrelser knyttet til støy, menneskelig aktivitet og tekniske inngrep. Anleggsaktivitet, herunder drift av blandeverk, transport av masser og økt ferdsel langs Kalhovdvegen, vil kunne føre til at villrein skyr området og trekker bort fra tradisjonelle beite- og oppholdsområder i jaktperioden. Dette kan få flere uheldige konsekvenser i form av svekket kvalitet på jaktutøvelse og friluftsopplevelse. Det kan også få negativ virkning for lokal verdiskaping knyttet til villreinjakt, herunder grunneierinntekter og tilknyttede næringer.

Kommunen vil understreke at villreinjakt er et sentralt virkemiddel i den lovpålagte bestandsforvaltningen, og at forstyrrelser som reduserer muligheten for å gjennomføre jakta som planlagt, kan få konsekvenser langt utover selve tiltaksområdet.

2.2 Vannmiljø, vannressursloven og regional vannforvaltning

Tinn kommune kan ikke se at detaljplanen i tilstrekkelig grad omtaler forholdet til vannmiljøregelverket, herunder vannressursloven og vannforskriften/regional vannforvaltningsplan med tilhørende miljømål om god økologisk tilstand/potensial og prinsippet om ikke-forringelse. Planen har en kort omtale av "fisk og akvatisk miljø", hvor det fremgår at littoralsonen i magasinene er sterkt påvirket av reguleringen og at det ikke vurderes behov for spesielle tilpasninger, samt at generelle tiltak mot avrenning/utslipp skal ivaretas i MOP.

Tinn kommune mener dette ikke er tilstrekkelig som grunnlag for å vurdere prosjektet opp mot miljømål for berørte vannforekomster. Kommunen ber om at detaljplanen suppleres med oversikt over hvilke vannforekomster som berøres (magasin og eventuelle tilførsels-/avløpsstrekninger), med referanse til Vann-Nett (navn/ID), gjeldende økologisk status/potensial og miljømål. Det forutsettes et overvåkingsopplegg for arbeidene, konkrete vurderinger av hvordan anleggsfasen og tiltakene samlet kan påvirke miljøtilstand/potensial, samt spesifikke tiltak for å sikre ikke-forringelse - herunder sediment- og avrenningskontroll, krav til håndtering av betong/vaskevann, lagring og fylling av drivstoff, beredskap og varslingsrutiner ved utslipp/avvik.

Kommunen viser til at MOP og IK-vassdrag er nevnt i planen, men ber om at vannmiljøoppfølgingen konkretiseres.

3 Anleggsperiode og etterbruk

3.1 Anleggsveier, parkering, ferdsel og friluftsliv

For å møte en markant økning de siste årene i bruk av bobiler og campingvogner mellom Kalhovd og Gvepseborg med tilhørende ulemper og slitasje er det ønskelig å regulere biltrafikken på anleggsveiene. I krav om vilkårsrevisjon vurderes stenging eller

begrensning av fri ferdsel med motorvogn og bedre tilrettelegging for parkering, renovasjon og sanitærforhold. I denne sammenheng ser kommunen et behov for etablering av bommer på egnede steder for å kunne regulere uønsket trafikk ved behov. Samtidig kan full stenging med bom få negative konsekvenser for allmennhetens tilgang til Hardangervidda, DNT-hyttene og reiselivet i kommunen – særlig mens Krossobanen er stengt. Eventuelle bomløsninger må derfor utformes og praktiseres med varsomhet og i dialog med berørte parter.

I gjennomføringsfasen for damarbeidene er det diskutert oppsetting og bruk av bommer ved anleggsarbeider utenfor ordinær sesong for å kunne begrense allmenn tilgjengelighet inn i området, spesielt i sårbare perioder for villreinen. Med tanke på håndheving av motorferdselen og tilrettelegging for en god etterbruk av bommer og tilhørende parkeringsarealer, etc, ønsker kommunen å være med i slike diskusjoner.

Videre mener kommunen at det kan være behov for en nærmere vurdering av parkeringskapasiteten på sentrale steder, bla av om detaljplanen ivaretar parkeringsbehovet på Kalhovd. Spørsmålet er aktualisert ift omlegging av veien forbi Kalhovd turisthytte og etablering av et nytt parkeringsområde ved adkomsten til turisthytta, men må også sees i sammenheng med evt. oppsetting av bommer, nytt båtutsett mm. Mangelfull parkeringsløsning kan bidra til uønsket parkering langs veier, økt terrengslitasje og trafikale utfordringer.

4 Sammenheng med vilkårsrevisjon for Mår- og Gjøystvassdraget

Tinn kommune ber NVE om å se detaljplan for miljø og landskap i sammenheng med Tinn kommunes krav om vilkårsrevisjon for Mår- og Gjøystreguleringene.

Vilkårsrevisjonskravene gjelder forhold som er tett knyttet til de tiltak og konsekvenser som behandles i detaljplanen, og utgjør derfor en viktig del av det samlede beslutningsgrunnlaget.

Kommunens krav om vilkårsrevisjon er politisk behandlet og vedtatt, og bygger på et bredt faglig og forvaltningsmessig grunnlag. Revisjonskravene tar opp temaer som blant annet berører villrein, vannmiljø, landskap, ferdsel og friluftsliv – temaer som også er sentrale i vurderingen av detaljplan for miljø og landskap.

Kommunen viser til innsendte vilkårsrevisjonskrav der det er reist krav om:

- restaurering av trekkveier for villrein
- manøvreringsrestriksjoner for reguleringsmagasin
- regulering av ferdsel og anleggsveier
- opprettelse av miljøfond

Vedlegg

- 1 Offentlig ettersyn av detaljplan for miljø og landskap for bygging av nye dammer ved Kalhovd, Strengen og Grotte
- 2 Detaljplan for miljø og landskap for dammer Kalhovd, Strengen og Grotte
- 3 Tilleggsnotat til Detaljplan for miljø og landskap for de nye dammene Kalhovd, Strengen 1,2, og 3 og Grotte

#Vedlegg#

Journalposter i saken:

1		09.12.2025	Offentlig ettersyn av detaljplan for miljø og landskap for bygging av nye dammer ved Kalhovd, Strengen og Grotte	NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT (NVE)
2	S	14.01.2026	Høringsinnspill til Detaljplan for miljø og landskap for bygging av nye dammer ved Kalhovd, Strengen og Grotte	
3		19.01.2026	Informerer om tilleggsnotat - Offentlig ettersyn av DML for bygging av nye dammer ved Kalhovd, Strengen og Grotte	NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT (NVE)

#Jpisak#